

İNTERNET, SANSÜR ve EĞİTİM

Ercan Sekin-Elektrik Elektronik Mühendisi
ercan.sekin@emo.org.tr

İnternet (Interconnected Networks) en geniş anlamda, Dünya'yı saran ve merkezi olmayan bağlantılardan oluşan bir ağ sistemi olarak tanımlanabilir. Bu ağ sistemi kavramını somutlaştırmak gerekirse, 0 ve 1'lerden oluşan veri paketlerinin, kullanılan donanımın izin verdiği ölçüde, neredeyse ışık hızında hızla tüm dünya üzerinde fiziksel olarak düzensiz, ama kendi içinde bir düzen ile dolaşımı olarak ifade edilebilir.

Basit bir teknik anlatımını yaptığımız İnternet'in uygulamadaki sonuçları büyüktür. Bu yazıda İnternet'in kullanım alanları ve insanların yaşamlarındaki yerini kısaca anımsadıktan sonra kamuoyunda çok tartışmaya neden olan İnternet'in doğru-yanlış kullanımı, bilişim güvenliği, İnternet'e yönelik sansür girişimleri değerlendirilecektir.

İlk olarak askeri amaçlı geliştirilen İnternet, önce üniversitelerde kullanılmaya başlanmış, ardından ticarileştirilmiştir. Teknolojinin ilk ortaya çıkışında oluşan "büyüleyici" etki İnternet için de geçerli olmuş, "bilgilenme ve haber alma özgürlüğü" açısından "alternatif" olarak görülmüştür. Ancak bugün geline nokta bilgi kirliliği ve özgürlüklerin nereye kadar uzandığı tartışma konusu olmaya başlamış,

bilgi ve haber alma özgürlüğü üzerinde yazılı basınla birlikte başlayan sansür girişimi bu kez "İnternet" üzerinde kendisini göstermiştir.

Günümüzde dünya üzerinde fiziki ortamda olan hemen her şey İnternet ortamına taşınmıştır. Her konuda istatistik bilgileri, kurumların yapıları ve işleyişlerinden, müzik, sinema, mağazin gibi eğlence dünyasına, kişilerin özel ilgi alanlarına giren konularda her türlü sorularına yanıt bulabilmelerine kadar varan çok çeşitli alanları kapsayan "bilgiye ulaşmak", neredeyse bakkaldan sakız almak kadar kolay bir hale gelmiştir. Merak edilen herhangi bir konu hakkındaki bilgiye ulaşmak için, sadece o konu ile ilgili anahtar kelimeleri arama motoruna yazmak artık yeterlidir. İnsan yaşamını kolaylaştıracak biçimde bir çok bilgiye ulaşımın yanı sıra günlük hayatın sürdürülmesinde önem taşıyan fatura ödemeleri, banka işlemleri gibi pek çok uygulama İnternet üzerinden yapılabilmektedir. Elektronik ticaret uygulamaları giderek yaygınlaşmaktadır.

İnternet'in insanlar tarafından kullanım nedenlerinin en başında birbirleriyle haberleşme ihtiyacı yer almaktadır. Elektronik posta (e-posta) uygulaması, artık günümüzde kişisel, kurumsal iletişimde en temel haberleşme araçlarından birisi haline gelmiş bulunmaktadır. İnternet, sanal ortamda kurulan çok sayıda gruplar aracılığıyla artık "sosyalleşmenin" de bir aracı haline gelmiştir.

Elbette İnternet'in bu sayılan olanaklarından, belli bir eğitim seviyesine ulaşmış, bilgisayar ve İnternet'e erişim imkanı olan, aynı zamanda da belli bir gelir düzeyine sahip kişiler yararlanabilmektedir. İnsan yaşamını kolaylaştıran, bilgiye ulaşım sağlayan bu olanağın yaygınlaştırılması temel bir amaç olmalıdır. Ancak İnternet'in giderek yaygın-

http://www

laşmasıyla birlikte kullanım kolaylıklarının yanında yeni yeni sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bilgi kirliliği, İnternet'teki bilginin okunabilmesi, bilgi güvenliğinin sağlanması, çocukların "zararlı içerikten korunması" gibi pek çok konu tartışılmaktadır. Bu tartışmaların odağında ise "eğitim" yer almaktadır.

"Her şeyin başı eğitim" cümlesi günlük hayatımızda sıradan, üzerinde düşünmeye bile gerek görülmeyen ve herkes tarafından doğru olarak kabul edilen bir cümledir. Ne yazık ki bu cümlenin anlamı tam olarak fark edilememektedir. Eğitimden anlaşılması gereken yalnızca ilk, orta ve üniversite yıllarında verilen eğitim değildir. Kişinin toplumsallaşma süreci, kendi kendini eğitimi, iş ve yaşam deneyimlerinin getirdiği birikim "eğitim" kapsamında değerlendirilmelidir. Bu eğitimin temelinde ise "eleştirel akıl süzgecinden bilginin geçirilmesi" yer almaktadır. Bu sorgulama işi deneyim ile birleşince, insanın kendisini ve çevresini tanıma olarak ifade edilen bilinçlenme düzeyine ulaşmak mümkündür.

İnternet kullanımının da bu anlayıştan yola çıkılarak ele alınması gerekmektedir. Eğitimin İnternet kullanımında önemini anlamak için, bir toplantıda dile getirilen şu görüşü ele alalım:

"Buralarda okuma yazması az olmasına rağmen 'hackerlık' yapan çocuklar var. Bunlar bir de okusalardı ..."

Bu noktada birkaç önemli soruyu soralım:

1. 'Hackerlık' (hacker) nedir? Bir meslek midir?
2. Okuma-yazmayı bile beceremeyen insanların bu işi yapması ne kadar doğrudur?

insan hayatına mal olacak sonuçlara kadar varabilmektedir. Örneğin kişi kendini, banka hesabı boşaltılmış bir halde bulabilir. Bu tür örneklerle medyada çokça rastlamak mümkündür. Birbirini aldatanlar, sanal ortamda arkadaşlık kurup cinayete ya da çeşitli hırsızlık olaylarına maruz kalanlar, banka hesap bilgileri çalınanlar gibi örnek listesi uzatılabilir.

Buraya kadar kullanıcıları ilgilendiren boyutuyla İnternet'i ele aldık. İnternet'in diğer ucunda yasa koyucu ve uygulayıcılar, servis sağlayıcılar, web sitesi sahipleri gibi kontrolü elinde bulunduran kurum veya kişiler bulunmaktadır.

Küreselleşen kapitalist dünyada bilgi teknolojileri diğer sektörlerin itici gücü olarak görülmektedir. İnternet, bu anlamda sermayenin "paranın geri dönüş süresi" olarak tanımlanabilecek zamanın kısaltılması, fiziksel ulaşım zorunluluğu olmaksızın bağlantı sağlanabilmesi için "temel bir araç" olmuştur. Şirketler buldukları binalardan çıkmadan ürünlerini pazarlamanın yolunu bulmuştur; "İnternet." Tüketim toplumu oluşturanın temel aracı olan "reklamlar" için de İnternet yepyeni bir alan olmuştur. Elektronik ticaret ile de yeni bir pazar bulan şirketler, karlı gördükleri bu alana yatırım yapmışlardır. Bu yatırımlar teknolojik gelişmeyi beraberinde getirmiş, İnternet'in kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.

Ancak İnternet'in ticarileşme süreci beraberinde çok daha büyük sorunları da getirmiştir. Reklam alabilecek siteler oluşturmak adına "çocuk pornosu", "kadın istismarı", "gerçek dışı bilgiler" gibi etik ilkelerle bağdaşmayacak yollar yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu sorunlar İnternet'ten başlangıçta beklenen "toplumsal fayda" ile zıt

3. 'Hackerlık'tan kastedilen bilgisayar korsanlığını okuma-yazması bile olmayan çocukların yapması olumlanacak bir özellik midir? Bu çocuklar bir de okusalar kendileri ve toplum için daha yararlı işler mi yapacaklardır?

4. Son günlerde gündeme getirilen bilişim suçları ile ilgili yasa tartışmalarıyla daha da ileri gidersek, yukarıda alıntılıdığımız cümleyi kuran kişi, suçluyu övdüğü için yargılanmalı mıdır?

Tüm bu sorular her mesleki alanda var olan etik kuralların ve eğitimin önemini "İnternet" için de geçerli olduğunu göstermektedir. İnternet kullanımının yaygınlaştırılabilmesi için gerekli olan kullanım beceresi sağlamaya dönük eğitim tek başına yeterli değildir. Bugün İnternet'in Türkiye'de kullanım önceliklerine de bakıldığı zaman bu açıkça görülmektedir. İnternet hizmeti sağlayanlardan, kullanıcılara kadar uzanan etik ilkelerinin yaygınlaştırılması, İnternet'in "bilgi ve haber alma özgürlüğü" çerçevesinde toplumsal amaçlı kullanımına dönük bir eğitimin sağlanması olmazsa olmazdır.

Teknolojinin kullanımı da eğitimle bire bir bağlantılıdır. Bir teknoloji ürününün eğitimsiz kişilerce kullanımının zararları, ne yazık ki "cinayet, intihar" gibi

gelişmeleri ortaya koymaktadır. Bu tür girişmelere karşı yasal ve cezai yaptırımlar anlamında elbette çeşitli düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Ne yazık ki bu cezai yaptırımlar ve İnternet'te içeriğe yönelik müdahaleler, "toplumun bilgiye ulaşım, haber alma ve düşünce özgürlüğünü kısıtlama" düzeyine ulaştırılmak istenmektedir.

İnternet'ten "büyüleyici" bir fayda beklemek, gelir dağılımı uçurumu, yetersiz eğitim ortamında nasıl mümkün değilse, "sansür" ve "bilşim suçları" kapsamında ağır cezalara tabi tutmak gibi çeşitli uygulamalarla bilgiye erişim, haber alma ve düşünce özgürlüğünün kısıtlanması da o kadar anlamsızdır. Gelinen noktada tartışılması gereken, İnternet kullanımı ve bu teknoloji üzerinden hizmet sunumu yapanların gerçekleştirdikleri "zararlı faaliyetler"den çok ağacın kurumuş dalı yerine ağacı kökten kesmeye kalkan anlayıştır.

Bir İnternet sitesinin içeriğinden dolayı karartılması yönündeki bir uygulamanın önünün açılması, "keyfi uygulamaları" da gündeme getirebilecektir. Siyasal iktidarın yanında toplumda egemen olan çeşitli güç odaklarının "baskıcı bir ortam" hazırlamalarına yol açabilecek bu tür girişimler, ne yazık ki "düşünen, üreten bir toplum" oluşması önünde en büyük engeli yaratacaktır. Bu arayışların sonucunda zaten medya dünyasında "tek tip toplum modeli" oluşturmayı amaçlayan bir yapı yaratılmıştır. Bu yapı, yeni bir alan olan "İnternet" üzerinde de kurulmak istenmektedir. İstenilen sitelerin yayın yapması, istenmeyenlerin "gözünün üstünde kaş var" bahanesi ile karartılması, insanların var olanı değil de gösterilmek isteneni görmesine neden olacaktır.

Uzun yıllardır dile getirilen "Bilgi Toplumu"na ulaşabilmek için İnternet'in, erişim ve kullanım olanağı anlamında yaygınlaştırılmasının sağlanması, içeriğe yönelik düzenlemelerin de baskıcı değil, özgürlüklere geçit verecek şekilde ele alınması gerekmektedir. ◀

İNTERNET'İN TARİHSEL GELİŞİMİ

- 1960'ların başında askeri, bilimsel araştırma ve geliştirme alanında, bilgisayarlar yardımıyla bilgi paylaşımında büyük potansiyel değer olduğunun farkına varıldı.
- 1966 yılında çalışmaları başlayan ARPA (İleri Proje Araştırma Ajansı) 1969 yılında kuruldu ve İnternet kavramı kullanılmaya başlandı. (Aslında ARPA'nın İnternet'i ortaya çıkarmasının nedeni, nükleer savaş durumunda savaş merkezleri yok edilse bile silahların ateşlenebilmesiydi.)
- İlk yıllarda İnternet, bilgisayar uzmanları, bilim insanları ve kütüphaneciler tarafından kullanılmaktaydı. İnternet'i kullanacak kişi, kim olursa olsun karmaşık bir sistemi kullanmayı öğrenmek zorundaydı.
- 1972 yılında Ray Tomlinson elektronik postayı ARPAnet'e uyumlaştırdı. Aynı yıl TelNet protokolü ile uzaktaki bilgisayara bağlanıldı ve 1973'te dosya transferini sağlayan FTP protokolü yayımlandı.
- 1970'li yıllarda, bilgisayarlar arasında dosya transferi, elektronik posta ve uzaktan bağlanma gibi olanaklar sunan ve bugünde kullanılan TCP/IP protokolünün kullanımı yaygınlaştı.
- 1986 yılında ABD'de Ulusal Bilim Vakfı, NFSnet ile ABD çapında 56 kbps hızında İnternet omurgası oluşturuldu. Bu omurga ile ticari olmayan iş ve araştırmalara destek veriliyordu.
- 1989'da ilk İnternet indexi Archie oluşturuldu.
- 1991'de ilk gerçek kullanıcı dostu İnternet arayüzü Gopher geliştirildi.
- 1989 yılında Gopher'dan daha yavaş gelişen, kullanımı kolaylaştıran ve 1991 yılında yaygın olarak kullanılmaya başlanan WWW (World Wide Web) ortaya çıktı.
- 1993 yılında ilk grafiğe dayalı İnternet Tarayıcısı NCSA Mosaic geliştirildi.
- 1995 yılında İnternet'in ticari kullanımı genişledi.
- 1998 yılında piyasaya sürülen İnternet Explorer ile İnternet çok hızlı yayılmaya başladı. İnternetin yaygınlaşmasındaki diğer bir etken ise arama motorlarının 1995 yılından sonra gelişmesi ve yaygınlaşmasıdır. Çünkü varolan bilgiye ulaşılmadığı sürece bilginin önemi yoktur. Günümüzde milyarlarca dizini saniyeler içinde karşımıza getiren arama motorları bulunmaktadır (Google, Yahoo vb.).

